

De potentie van landschapsgrond

Position Paper van LandschappenNL, Natuurmonumenten, Natuur en Milieu, de Natuur- en Milieufederaties, en Vogelbescherming Nederland

Het Regeerakkoord omschrijft landschapsgrond als “een tussenvorm van natuur- en landbouwgrond [...]. Hiermee, en door uitbreiding van het natuurareaal, vergroten we het leefgebied van kwetsbare soorten en brengen we de doelen van de Vogel- en Habitatrichtlijn dichterbij.” Op landschapsgrond is *biodiversiteit* dus sturend voor het grondgebruik. In deze position paper doen wij een aantal concrete aanbevelingen om de potentie van landschapsgrond te benutten.

Wat is er nodig om landschapsgrond in de praktijk te realiseren en wat zijn daarbij de belangrijkste aandachtspunten en knelpunten? Kort gezegd:

- Wat nodig is: aanwijzing van gebieden, heldere doelen, monitoring op resultaat, compensatie van inkomensderving, planologische/ juridisch borging van de grondstatus.
- Knelpunten: twijfel over noodzakelijke concreetheid, onhelderheid mbt compensatie, grondmarkt op slot, discussies tussen overheden.

Landschapsgrond als middel om VHR-doelen te realiseren

Landschapsgrond kan worden ingezet 1) in als overgangsgebied tussen natuurgebieden en omliggende landbouwgebieden, waarbij het grondgebruik in die overgangszone het functioneren van het nabijgelegen natuurgebied¹ landschappelijk, ecologisch en hydrologisch ondersteunt en optimaliseert. Ook kan landschapsgrond worden ingezet 2) ten behoeve van het bereiken van landelijke VHR-doelen in potentieel waardevolle cultuurlandschappen, zoals weidevogelkerngebieden. Grondeigenaren en grondgebruikers in deze gebieden moeten worden gestimuleerd tot verduurzaming en extensivering van het grondgebruik, hetgeen moet leiden tot het bereiken van de VHR-doelen in het aangrenzende N2000-gebied, tot verbetering van biodiversiteit in de overgangsgebieden zelf, en tot optimalisering van natuurwaarden in waardevolle cultuurlandschappen zoals de weidevogelkerngebieden.

Het grondgebruik kan o.i. breed ingevuld worden, voor voedselproductie, maar ook als natuurlijke klimaatbuffer, en met mogelijkheden voor duurzame energie en recreatie. Landschapsgrond zal specifieke implicaties hebben voor de landbouw in deze gebieden, aangezien biodiversiteit sturend is voor de inrichting en gebruik van de grond. Een belangrijke voorwaarde voor de landbouw is dat de bedrijfsstijl en de agrarische activiteiten dienstbaar zijn aan de doelstellingen ten aanzien van de aanwezige habitattypen en biodiversiteit. Dit zal i.h.a. vragen om extensiever grondgebruik.

Geef landschapsgrond handen en voeten

Het concept landschapsgrond gaat niet ‘vliegen’ als er geen expliciete invulling wordt gegeven aan locaties (waar), gebruiksvoorwaarden (doel), compensatie (wat & hoe), en borging (hoe).

De EU-Biodiversiteitsstrategie omschrijft **criteria voor de identificatie van de locatie** van landschapsgrond. Landschapsgronden kunnen op basis van de volgende criteria geïdentificeerd/ gelokaliseerd worden (in afnemend belang):

1. Gebieden die het Natura2000-netwerk in ons land voltooien;
2. Gebieden die de samenhang en connectiviteit tussen Natura2000-gebieden vergroten;
3. Extra gebieden t.b.v. dier- en plantsoorten en habitattypen die bescherming nodig hebben zoals omschreven in de Vogel en Habitatrichtlijn en in de EU-wetgeving;

¹ Het gaat hier om N2000 en NNN gebieden maar ook om leefgebieden voor beschermde soorten en weidvogelkerngebieden.

4. Extra beschermde gebieden t.b.v. aanvullende dier- en plantsoorten en habitattypen die op nationale en regionale rode lijsten staan.

De omschrijving van landschapsgrond in het Regeerakkoord sluit goed bij deze criteria aan.

Ook wij zijn van mening dat dit een werkbaar insteek is. Belangrijke voorwaarde blijft dat gebieden daadwerkelijk aangewezen worden.

Criteria voor de aanwijzing van landschapsgrond

Om bij te dragen aan de doelen van de Natura2000-gebieden en de EU-Biodiversiteitsstrategie zijn de daarin genoemde gebiedscriteria van belang. De EU-Biodiversiteitsstrategie stelt dat er *extra* beschermde gebieden moeten worden aangewezen, ook in ons land. Het inzetten van landschapsgrond kan hierbij helpen, wij zien kansen voor synergie. Kwalificerende kenmerken:

1. gronden die een bijdrage leveren aan natuurdoelen vastgelegd in een provinciaal natuurbeleidsplan of N2000-beheerplan;
2. gronden waarop effectieve maatregelen uitgevoerd kunnen worden om de vastgestelde natuurdoelen te realiseren.

Bovendien dient er monitoring plaats te vinden op het doelbereik, en maken evaluatie en eventuele aanpassing onderdeel uit van de beleids- en beheercyclus.

Typen beschermde gronden

Borging (planologisch, juridisch) van de status 'landschapsgrond' is voorwaardelijk voor succes.

De volgende typen beschermde gronden kunnen in het landelijk gebied worden onderscheiden:

	Wettelijke Status	Verplichtingen
NNN	Natuur	Planologisch beschermd
N2000	Natuur	Wettelijk beschermd, Wet Natuurbescherming, VHR
Landschapsgrond	Tussenvorm natuur en landbouw	Regeerakkoord
Landschapsgrond+	Tussenvorm natuur en landbouw met (EU)natuurdoelen	EU-Biodiversiteitsstrategie Eis om 30% protected areas aan te wijzen

Belangrijk onderscheid is dat de NNN- en N2000-gebieden 'natuur' zijn, terwijl landschapsgrond een tussenvorm van natuur en landbouwgrond is. Qua wettelijk regime is het NNN planologisch beschermd. Natura2000 is een Europees netwerk van extra beschermde natuurgebieden. Deze beschermde gebieden liggen in Nederland meestal ook in het NNN en zijn ook wettelijk beschermd. 'Landschapsgrond+' is landschapsgrond met ingebouwde natuurdoelen en maatregelen, gebaseerd op de 30% protected areas uit de EU-Biodiversiteitsstrategie.

Het beschermingsregime van landschapsgrond is nog niet vastgesteld, anders dan wat het Regeerakkoord daarover schrijft. Maar adequate bescherming is absoluut voorwaardelijk.

Noodzakelijke voorwaarden voor grondgebruik

Gebiedsspecifiek gelden de volgende voorwaarden voor het grondgebruik op landschapsgrond:

1. Maximering van de veebezetting in het gebied op 1,0 GVE per hectare
2. Maximaal 170 kg stikstof uit dierlijke ruige mest per hectare en geen gebruik van kunstmest.
3. Bufferzones van minimaal 2,5 meter langs sloten en watergangen.
4. Geen gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen.
5. Hoger grondwaterpeil t.b.v. hydrologisch herstel en geen onttrekking van grondwater
6. Geen kerende grondbewerking, verbod op diepploegen.
7. 10% groenblauwe dooradering van het landelijk gebied, inclusief sloten en wandelpaden.
8. Uitsluitend agrarisch gebruik dat een bijdrage levert aan biodiversiteit .

Landschapsgronden kunnen hiermee bovendien een bijdrage leveren aan de gewenste 10% groenblauwe dooradering (inclusief sloten) van het landelijk gebied.

Gebiedsgericht maatwerk dient hierbij leidend te zijn. Het betreft maatwerk omdat de voorwaarden voor het grondgebruik gerelateerd moeten zijn aan de VHR-doelen in de gebieden waar de gronden worden gerealiseerd. Extensivering van het grondgebruik op landschapsgrond zal bovendien een impuls kunnen geven aan de transitie naar een natuurinclusieve kringlooplandbouw.

Afwaardering

Landschapsgronden zullen in veel gevallen gerealiseerd worden middels afwaardering van de grond, gekoppeld aan kwalitatieve verplichtingen en/of aankoop door de overheid, eventueel gevolgd door verkoop na afwaardering met kwalitatieve verplichtingen. Daarbij kan ook het instellen van een grondbank nuttig zijn. Landschapsgrond alleen regelen via een privaatrechtelijke kwalitatieve verplichting is onvoldoende. De functie landschapsgrond dient juridisch vastgelegd te worden in de Omgevingswet als een vorm van extensief grondgebruik die dienstbaar is aan de biodiversiteit. Afwaardering is o.i. overigens niet voor alle landschapsgrond noodzakelijk. Ook het verdienmodel dat boeren, investeerders of andere grondgebruikers op die gronden kunnen realiseren speelt mee.

Biodiversiteit als leidraad

Op landschapsgrond is biodiversiteit sturend. Daarmee heeft landschapsgrond veel potentie om bij te dragen aan het behalen van de natuurdoelen alsmede aan een verduurzaming van de landbouw. Onze organisaties werken in veel gebieden al (mee) aan vormen van grondgebruik die betiteld kunnen worden als landschapsgrond. Wij nodigen de Commissie dan ook gaarne uit om daarvan kennis te komen nemen, bijvoorbeeld in het van Gogh Nationaal Park in Noord-Brabant en het Rijke Weide Vogel Fonds in Idzega, waar recentelijk weidevogelgrond de NSW-status heeft gekregen. Wij zien ernaar uit om het gesprek met uw commissie, al dan niet 'in het veld', te vervolgen.

